

## V

# YANLIŞ BİLGİNİN EVRİMSEL PSİKOLOJİSİ

İnsanın gerçeğin ne olduğunu önemsediyini varsayalım. Öyle ya, neyin gerçek neyin yalan olduğunu kim bilmek istemez ki? Ancak bu varsayım çok da doğru olmayabilir. Nedenini anlamak için, evrimin temel prensiplerini yeniden hatırlamalıyız.

Bir siyah, bir de beyaz tavşanın çiftleştiğini ve yavruladığını hayal edin. Bir sürü yavrularının olduğunu ve yavruların en siyahtan en beyaza olacak şekilde farklı farklı renklerde olduğunu düşünelim. Bu yavruların büyüdüğü ortamda toprağın rengi siyaha yakın olursa, hangilerinin hayatta kalma ihtimali daha fazla olur? Rengi daha koyu olanların çünkü onların avcılar tarafından görülmesi daha zor olur. Böylece daha açık renkli tavşanların nüfus içindeki oranı gitgide azalırken, koyu renklilerin artar. Bir noktadan sonra hayatta kalan tüm tavşanlar koyu renkli olur. Bundan binlerce yıl sonra, insanlar o bölgedeki tavşanları incelediğinde, tüm tavşanların siyah renkli olduğunu görürler.

Ancak bu örnekte, siyah renkli olmanın avantaj hâline gelmesi tamamen bir tesadüftür. Eğer

yaşadıkları ortamdaki toprağın rengi beyaza yakın olsaydı, bu sefer de açık renkli tavşanlar hayatta kalacaktı. Dolayısıyla, siyah veya beyaz olmak kendi kendisine bir avantaj olmamaktadır: Renk, sadece o spesifik ortamda avantaj sağlıyorsa avantaj hâline gelmektedir. Muhtemelen daha önce başka yerlerde duymuş olduğunuz “doğal seleksiyon” tam olarak böyle çalışmaktadır.

İnsan evriminde de doğal seleksiyonun bu mekanizması geçerlidir. Dolayısıyla, “insan gerçeği önemser” iddiasında bulunmadan önce, evrimsel açıdan gerçekten böyle bir gereklilik olup olmadığını düşünmeliyiz. İnsanların gerçeği önemseyecek şekilde evrilmiş olmaları için, “gerçeği önemseyen insanların”, “gerçeği önemsemeyen insanlara” kıyasla hayatta kalma ve üreme olasılıklarının daha yüksek olmuş olması gerekir. Peki gerçeği önemsememek, gerçekten her zaman dezavantajlı bir durum mudur? Kimi araştırmacılara göre, böyle bir zorunluluk yoktur. Hatta gerçeği umursamamak bazen avantajlı bile olabilir.

## KOALİSYONEL PSİKOLOJİ

İnsan, bu gezegenin tartışmasız efendisidir. Ancak düşününce, fiziksel olarak hiçbir süper gücü yoktur.

Ne uçabiliyor ne hızlıca bir ağaca tırmanabiliyor; ne çok güçlü pençeleri var ne de korkutucu dişleri var. En yakın evrimsel akrabaları olan primatlardan bile çok bariz fiziksel dezavantajları var. Örneğin 1962 yılında ABD’de düzenlenen Hemlock Fuarı’nda ilginç bir etkinlik vardı. Noell’s Ark Gorilla Show’da, katılımcılar yavru orangutan ve yavru gorillerle dövüşmek için ringe davet ediliyordu (“Ready With Open Arms at Hemlock Fair”, 1962). Fiziksel güçlerine en çok güvenen kişilerin karşısındaki meydan okuma basitti: Karşılarındaki hayvanın sırtını yerde tuttukları her saniye başına 5 dolar kazanacaklardı. Yavru bir hayvana karşı bile insanların çaresiz çabaları çok içler acısıydı. Böyle olacağını öngörmek aslında zor değildi. En yakın akrabalarımız olan şempanzelerin bile vücut kitlelerinin çok daha büyük oranının kas olması ve var olan kaslarının da bizim kaslarımızdan ortalama 1.35 kat daha güçlü olması, bu sonu kaçınılmaz kılıyordu (O’Neill vd., 2017). Peki evrimsel akrabalarımız bu kadar kuvvetliyken, onlar üzerinden tartışmasız bir baskınlık kuran biz *Homo sapiens*ler niye fiziksel olarak bu kadar zayıfız?

Çünkü başka bir organımızı geliştirmek için, fiziksel gücümüzden feragat etmek zorunda kaldık: Beyin! Evet, belki kas kütlesi olarak diğer primatlardan çok zayıfız ama bunun karşılığında çok daha